

อีตลีสบสอง

นำเสนอเมื่อ : 28 ส.ค. 2552

เผยแพร่ผลงานวิชาการ

อีตลีสบสอง เป็นจารีตลีสบสองรายการ คือ ประเพณีประจำลีสบสองเดือนนั่นเอง อีตลีสบสอง หรือ ประเพณีลีสบสองเดือนของชาวอีสาน ได้แก่

เดือนที่ ๑ เดือนเจียง (เดือนอ้าย) นิมนต์สังฆเจ้าเข้ากรรมฯ เป็น

พิธีกรรมที่ให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ ชาวบ้านเลี้ยงผีแลน(ผีบรรพบุรุษ) ดังผู้รู้ได้เขียนไว้ว่า

อีตหนึ่งนั้น
เถิงเมื่อเดือนเจียงเข้ากลายมาแถมถาย

ผู้หมุ่สังฆเจ้าก็เตรียมเข้าอยู่กรรม

มันหากกรรมเนียมนี้ถือมาตั้งแต่ก่อน

อย่าได้ละห่างเว้นเช็ญลีของแห่ล่นนำ แท้แล้ว

เดือนที่ ๒ เดือนยี่ (เดือนสอง) ทำบุญ “คุณข้าว”
นิมนตพระสงฆ์

มาสวดมนต์เย็นนั้นภัตตราหารตอนเช้า
เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ชาวเปลือก

เมื่อพระสงฆ์นั้นเข้าแล้วก็ทำพิธีสู่วัณษา นอกจากนั้น
ในเดือนนี้ชาวบ้านจะต้องเตรียมหาฟืนและถ่านมาไว้เป็นเชื้อเพลิงใน
บ้าน

ฮิตหนึ่งนั้น
พอแต่เดือนยี่ได้ล้าล่วงมาถึง
ให้พากันหาฟืนสุคนโฮมไว้
อย่าได้โลคอนี้มันสิสูญเสียเปล่า
ข้าวและของหมูนั้นเสียหายเสียงบ่ยัง
จงให้ฟังคองนี้แนวกลอนเขาบอก
อย่าเอาใจออกแท้เช่นฮ้ายสิແຫ່ນถึงเจ้า

เดือนที่ ๓ เดือนสาม ในวันเพ็ญ
ให้ทำบุญข้าวจีและบุญมาฆบูชา เริ่ม

พิธีทำบุญข้าวจีในตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นหุ้มหน้าออย
นำไปปิ้งหรือจี่ พอเกรียมแล้วชุบด้วยไข่ ย่างไฟจนสุก
จึงนำไปตักบาตรพร้อมด้วยอาหารอื่น
เมื่อพระสงฆ์นั้นเสร็จแล้วมีการเทศนา
ข้าวจีที่เหลือนำมาแบ่งกันรับประทาน

ฮิตหนึ่งนั้นถึงเมื่อเดือนสามได้พากันจี่ข้าวจี
ไปถวายสังฆเจ้าเฮาแทหมุบุญ
กุศลยังสินำคำตามเฮามือละคาบ

หากธรรมเนียมจิ้งจี่มีแท้แน่นอน

ให้ทำบุญทุกบ้านทุกที่เอาบุญพ่อเอย
คองหากเคยมีมาแต่ปางปฐมพูน

อย่าพากันไล่ถ่มประเพณีตั้งแต่เก่า
บ้านเมืองเฮาสีเศราก็ยฮายสิเหล่นดำ

เดือนที่ ๔ เดือนสี่ ทำบุญพระเวสฟังกเทศน์มหาชาติ
โดยมีมูลเหตุมาว่า

ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย์ หรือเข้าถึงศาสนา

ของพระพุทธองค์แล้ว

ให้ฟังพระธรรมเทศนาเรื่องพระเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว
ในเดือนนี้นอกจากมีบุญพระเวสแล้ว
ยังมีการทำบุญโดยหาดอกไม้มามากแดดให้แห้งไว้ด้วย

อีตหนึ่งพอถึงเดือนสี่ได้เก็บดอกบุปผา
หามาสดวางหอมสูคนเก็บไว้

อย่าได้ไล่คองนี้เสียศรีบุญเปล่า
หาเอาตากแดดไว้ให้ทำแทสูคน

อย่าได้ไล่หนีเว้นแนวคองตั้งแต่เก่า
ไฟทั้งหลายสิเหล่นเขาเผาบ้านสิล้อมบุญ

ให้ฝูงชาวเฮาแท้อย่าไล่คองตั้งแต่ก่อน
มันสิหมองหมนเศราเมืองบาน

สิทุกชั้น แท้แล้ว

เดือนที่ ๕ เดือนห้า ทำบุญขึ้นบ้านใหม่หรือตรุษสงกรานต์ มีการสงน้ำ

พระพุทธรูป

ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาและญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
โดยการถวายภัตตาหาร เติพระภิกษุสามเณร
หลังจากนั้นจึงรดน้ำขอพรผู้ใหญ่

ฮีตหนึ่งนั้นพอถึงเดือนห้าได้ พวกไพร่ชาวเมือง
พากันทำเครื่องทรงองค์ พระสัพพัญญูเจ้า
ทุกวัดให้ทำไปอย่าไลห่าง ให้พากันสืบสร้างบุญไว้อย่าไล
ทุกหัวที่ปแผ่นหล้าให้ทำแต่สุดคน จังสิสุขยั้งล้นทำถึกคำสอน
คือฮีตคองควรถือแต่ปางปฐมพูน

เดือนที่ ๖ เดือนหก ทำบุญวันวิสาขบูชา มีการเทศน์ทั้งกลางวัน

และกลางคืน มีการเวียนเทียน

ในเดือนนี้มีงานบุญสำคัญอีกงานหนึ่งคือ

บุญบังไฟ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและขอฝน
นอกจากนี้จะมีการบวชนาค

พร้อมกันไปด้วย บางตำราก็ว่าต้องมีพิธีสงน้ำพระพุทธรูปด้วย

ฮีตหนึ่งนั้น

พอถึงเดือนหกแล้วให้นำเอาน้ำวาริสงใส

สดพระพุทธรูปเหนือใต้สู่กาย

อย่าได้ละเบี่ยงบายบัดเป่าหายหยุด
มันลิสัญเสียดรีต่ำไปเมื่อหนา

จงพากันทำแท่นแนวคองฮืดเก่า เอาบุญไปเรื่อย
ๆไปหนಾಯาถอย

เดือนที่ ๗ เดือนเจ็ด ทำบุญเทวดาอาฮักษ์หลักเมือง
ทำการเซนสรวง

หลักเมือง หลักบ้าน ผีพ่อ ผีแม่ ผีบรรพบุรุษ ระลึกถึงบุญคุณ
เพื่อความเจริญรุ่งเรือง

ฮืดหนึ่งนั้นพ้อเดือนเจ็ดแล้วจงพากันบูชาราช
ฝูงหมูเทพเหล่านั้นบูชาแท่นสู่กาย

ตลอดไปยอดอายอาฮักษ์มเหล็กข์ ทั้งหลักเมืองสู่หนบูชาเจ้า

พากันเอาใจตั้งทำตามฮืดเก่า
นิมนต์สังฆเจ้าชำระแท่นสวดมนต์

ให้ฝูงคนเมืองนั้นทำกันอย่าได้ห่าง
สูตรชำระเมืองอย่าคางสิเสียดรีต่ำศูนย์

ทุกข์สิเหล่นวุ่นมาใส่เต็มเมือง
มันลิสื่อคำขัดต่ำลงศูนย์เสรา

ให้เจ้าทำตามนี้คือเฮาได้บอกกล่าว
จึงลิสื่อขอยุสรางสวรรคฟ้าเกิงกัน

แมนทุกข์ฮ่อนหมื่นชั้นบ่มีหวาสีมาพาน

ปานกับเมืองสวรรคสุขเก็งกันเทียมใด

เดือนที่ ๘ เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา
มีการถวายภัตตาหารเช้า เพล

แด่พระภิกษุ บายฟังพระธรรมเทศนา
ชาวบ้านทำเทียนมาจุดไว้ในโบสถ์

เป็นพุทธบูชาตลอดฤดูกาลเข้าพรรษา ในเมืองหลวงมีการถวาย

“เทียนจำพรรษา” แก่อารามสำคัญ

ฮึดหนึ่งนั้นพอถึงเดือนแปดได้ล้าล่วงมาถึง
ฝูงหมूसั่งโหมคุณเข้าวัดสาจำจอย

ทำตามฮอยของเจ้าพระโคดมทำก่อน
บละลอนเล็กมางทำแทสุกาย

แล้วจึงพากันฟ้าวหาของไปทานทอด
ทำทานไปอย่าได้ครานเอาไว้มุบุญ

สิเป็นของหนุนเจ้าไปเทิงอากาศ
สูสวรรคบฮอนได้บุญนี้ส่งไป

เผิ่นจึงตรัสบอกไว้ฮึดเกาคองหลัง
ฟังให้ดีมันคักคักอย่าไลเดอเจ้า

จงให้พากันเข้าทำทานตักบาตร
อย่าสุให้ขาดได้ไปแทสุคน

โอกาสนี้เผิ่นให้เที่ยวชอกคนชูดกันชุมบุญ
เอาทูนไปภายหลังเมื่อตายไปแล้ว

ฝูงหมู่วิบากเว้นบ่มีหว่าสูมาพาน
เนาวิมานแสนสุขทุกขหายบ่มาไกล

เดือนที่ ๙ เดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับดิน โดยนำข้าว
อาหารคาวหวาน

หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองกล้วย นำไปไว้ตามต้นไม้
เพื่ออุทิศให้บรรดาญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
โดยกำหนดทำในวันแรมสิบสี่ค่ำเดือนเก้า
บุญนี้เป็นที่มาของการทำบุญ “แจกข้าว”
อุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับด้วย

ฮีตหนึ่งนั้นพอถึงเดือนเก้ากลางแห่งวัสสกาล

ฝูงประชาชนชาวเมืองก็เหล่าเตรียมตัวพร้อม

พากันทานยังข้าวประดับดินกินก่อน

ทายกทานให้เจ้าพระสงฆ์พร้อมสู่กาย

ทำจิ่งซึบฮ้ายถึงขวบปีมา พระราชาในเมืองก็จิ่งทำแวนนี้

ฮีตหากมีมาแล้ววางลงให้ถือต่อ

จำไว้เดอพอเตมาหลานเวากลาวจา

เดือนที่ ๑๐ เดือนสิบ ทำบุญข้าวสาร หรือ ข้าวสาก หรือ
ข้าวสารท

(สุลากภัต) ในวันเพ็ญ เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย
เช่นเดียวกับบุญ

ข้าวประดับดิน โดยมีเวลาห่างกันสิบห้าวัน
โดยผู้ที่ถวายทานเขียนชื่อ

ของตนเอง จำนวน 2 ใบ ใบหนึ่งใส่ไว้ในภาชนะที่ใส่ของทานไว้
อีกใบหนึ่งใส่ไว้ในบาตร

เมื่อพระภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลากของผู้ใด
ก็จะเรียกให้เจ้าของสุลากนำเอาของถวาย ครั้นพระเณรนั้นแล้ว
ก็ประชุมกันฟังเทศน์ บรรยายนิทานวัตถุและภาชิตต่าง ๆ
ทั้งอันิสงสสลากภัตตรด้วยชั่ววันกับคืนหนึ่งจึงเลิก

ฮิตหนึ่งนั้นพอถึงเดือนสิบแล้วทวยกทอดโอยทาน

เบิกพลีกรรมทำทานต่อมาสองเช้า

ข้าวสากนำไปให้สังโฆทานทอด
พากันหวังยอดแก้วนิพพานพูนที่สูง

ฝูงหมู่ลูงอ่าวป่าคณาเมืองนอมส่ง
ศรัทธาลงทอดไวทานให้แผ่ไป

อุทิศให้ฝูงเปรตเบโต พากันโหมทน่านำสู่คนจนเกลี้ยง

เดือนที่ ๑๑ เดือนสิบเอ็ด ทำบุญออกพรรษา
หรือสังฆเจาออกวัสสา

ปาวารณา มีการจุดประทีปโคมไฟ ถ้าไม่ใช่โคมแก้วโคมกระดาษ
ก็มักจุดเปลือกตุ้มกา หรือ ลูกฟักทองให้ไสบาง ทำเป็นโคม
ใช้น้ำมันมะพร้าวมีไส้จุดลอยไว้ แล้วนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้
เต็มวัด เรียกว่า “หมากสูงเฮ้ง”
นอกจากนี้บางหมู่บ้านก็ทำริ้วลวดเลี้ยวไปเรียกว่าคิริวงกฏ
มีการทำปราสาทฝังถวายพระด้วย

ฮิตหนึ่งนั้นถึงเดือนสิบเอ็ดแล้วก็ป็นแนวทางปอง
ป็นช่องของพระเจ้าคนเข้าแล้วออกมา
ถึงวัสสามาแล้วสามเดือนกะเลยออก
เฮียกว่าออกพรรษาปวารณากล่าวไว้เฮาได้กล่าวมา

เดือนที่ ๑๒ เดือนสิบสอง มีการทำบุญกฐิน
ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ไปถึงวันขึ้น ๑๕
ค่ำ(วันเพ็ญ) เดือนสิบสอง เป็นเวลา ๑ เดือน
บุญเดือนสิบสองที่สำคัญชุมชนที่อยู่ริมน้ำก็คือการ “สว่างเฮือ”
(แข่งเรือ)

ฮิตหนึ่งนั้น เดือนสิบสองมาแล้วลมวยหนาวสั้น
เดือนนี้หนาวสะบั้นคือแท้แท้หลัง
ในเดือนนี้เผิ่นหวาให้ลงทอดพายเฮือ
ช่วงกันบูชาผุงนาโคเนาในพื้น
ชื่อว่าอุซุกะนาโคเนาในพื้นแผ่นดิน
สิบหาสกุลบอกไวบูชาให้สงสะการ
จงให้ทำทุกบ้านบูชาทานนาโค
แล้วลงไมทนาทานขึ้นชมกันเหล่น
ทุกซั้งหลายหลีกเว้นหนีห่างบมีพาน
ของสามานย์ทั้งปวงบได้มีมาไกล
ไผผู้ทำตามนี้เจริญดียอดยั้ง ทุกสิ่งมีบไฮ้ทั้งเข้าหมู่ของ

กรรมบได้ถึกต้องล่ำบักในตั้ว โลดบมีมัวหมองอย่างใดพอดดี
มีแต่สุขีลันครองคนสนุกยิ่ง อดให้หลังป่องนี้เตเจ้าอย่าลีไล
แทแลว

คำศัพท์ท้ายบท เรื่อง ฮีตสิบสอง

เดือนเจียง
หมายถึง

เดือนที่ ๑

สังฆเจ้า
หมายถึง

พระภิกษุสงฆ์

เชื้อ
ความทุกชยากล่ำบัก

หมายถึง

เดือนยี่
๒

หมายถึง

เดือนที่

โฮม
หมายถึง

รวม

ปฐมพุน

หมายถึง

ตั้งแต่แรก

ไลถิม
หมายถึง

ปล่อยทิ้งไป

ดอกบุปผา

หมายถึง

ดอกไม้

สรง
หมายถึง

รดน้ำ

พระสัพพัญญเจ้า

หมายถึง

พระพุทธเจ้า

เมือหน้า
หมายถึง

ต่อไปข้างหน้า

อาชีพหลัก

หมายถึง

บ้านเรือน

เก้กัน

หมายถึง

เท่ากัน

พระโคตม

หมายถึง

พระพุทธเจ้า

สิ่ง

หมายถึง

พระสงฆ์

ช่วงกัน

หมายถึง

แข่งขันกัน

บ่มีพาน

หมายถึง

ไม่มาแพ้วพาน

อย่างใดพอดี
อย่างใดแม่แต่นอย

หมายถึง

<stron